

— En bog i Carsten Niebuhr Biblioteket,
udgivet af C.L. Davids Fond og Samling
og Carsten Niebuhr Afdelingen ved Københavns
Universitet —

LEILA AHMED
— Kvinder og
køn i islam —
Historiske rødder
til en moderne
debat —

Oversat af Birgitte Rahbek

FORLAGET VANDKUNSTEN

Indhold

Tak 7

Indledning 11

FØRSTE DEL Det førislamiske Mellemøsten

1 Mesopotamien 25

2 Middelhavsområdets Mellemøsten 50

ANDEN DEL De grundlæggende diskurser

3 Kvinder ved islams begyndelse 75

4 Overgangstiden 115

5 Udformningen af de grundlæggende diskurser 140

6 Islam i middelalderen 180

TREDJE DEL Nye diskurser

7 Social og intellektuel forandring 223

8 Diskursen om sløret 253

9 De første feminister 297

10 Divergerende stemmer 331

11 Kampen for fremtiden 363

Afslutning 411

Navneregister 435

Tak

Jeg har arbejdet på denne bog i mange år og er mange mennesker og institutioner tak skyldig. Kolleger og studerende ved University of Massachusetts i Amherst, særligt Afdelingen for Kvinde- og Nærøstenstudier, skabte rammerne for et intellektuelt miljø, som både udfordrede og støttede mig og generøst gav mig den orlov der satte mig i stand til at gennemføre mit projekt. Jeg er meget taknemmelig for legaterne fra National Humanities Center, Research Triangle Park, North Carolina og fra The Bunting Institute, Radcliffe College, som blev afgørende for at jeg kunne gøre projektet færdigt. Kolleger på Five College og på talrige universiteter, som jeg har præsenteret de tanker for, som på den ene eller anden måde er relateret til denne bog, har bidraget med stimulerende og provokerende diskussioner, som udfordrede og udvidede min tankegang. Især har jeg nydt godt af seminarerne på Center for Contemporary Arab Studies på Georgetown University, The Pembroke Center på Brown University, the Near Eastern Studies Program på Cornell University og the Noun Symposium på Grinnell College. ■ Jeg står i meget stor gæld til andres studier af Mellemøsten og feminismestudier, en gæld som til dels fremgår af mine noter. Her kan jeg kun takke dem der direkte har bidraget til mit arbejde. Mange har læst manuskriptet og hjulpet mig med at forbedre det. Jeg er særligt Judith Tucker tak

skyldig for den kritiske omhu, hun har lagt i læsningen af hele manuskriptet og for hendes mange detaljerede og kloge forslag; Nikki Keddie som har læst det meste af manuskriptet, og hvis kommentarer har hjulpet mig til at skærpe mine tanker; og Elizabeth Fox-Genovese som har læst flere kapitler og fremsat kommentarer, som har udvidet og beriget min tankegang. Jeg er også dybt taknemmelig for samtaler, diskussioner og redigeringsforslag framange venner og kolleger. Jeg ønsker særligt at takke Frédérique Apffel Marglin, Tosun Aricanli, Elizabeth Davis, Elizabeth Fernea, Peter Gran, Ahmad Al-Haidar, Giselle Hakki, Heba Handoussa, Mervat Hatem, Azizah Al-Hibri, Angela Ingram, Suad Joseph, Eileen Julien, Angelika Kratzer, Jane Lund, Afaf Mahfouz, Daphne Patai, Janice Raymond, Lisa Selkirk, Catharine Stimpson, Dorothy Thompson og Sandra Zagarell. ■ Jeg skylder også Yale University Press stor tak: til de læsere som forlaget sendte mit manuskript til, og hvis kommentarer, både de kritiske og de anerkendende, var med til at klare og skærpe min tankegang; til Charles Grench som har interesseret sig for bogen lige fra begyndelsen, og som opmuntrede og støttede mig igennem de forskellige faser; og Mary Pasti, hvis samvittighedsfulde redigering forbedrede manuskriptet på mange måder, og hvis humor og entusiasme i høj grad lettet arbejdet med at gøre bogen klar til trykning. ■ Jeg er også taknemmelig for den hjælp, jeg har modtaget fra de ansatte på bibliotekerne på University of Massachusetts i Amherst, på Amherst College og på Widener Library på Harvard University, især de ansatte i afdelingerne for håndbøger og udlån bibliotekerne imellem. ■ Endelig vil jeg takke University of

Chicago Press for tilladelse til at genoptrykke kapitel 3, som i en tidligere udgave har været trykt i *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 11, nr. 4.

Indledning

Min hensigt med denne bog har været at samle den tilgængelige information og viden om forholdene og livet for kvinder igennem historien i det arabiske Mellemøsten. De eneste overordnede beretninger om kvinder i den arabiske eller muslimske historie, der fandtes, da jeg påbegyndte min research til bogen (for ca. 10 år siden), var bøger som Wiebke Walthers *Woman in Islam*, en smukt illustreret bog, mere anekdotisk end analytisk, som ikke engagerede sig synderligt, om overhovedet, i de kvindespæktiver i historien som samtidig feministisk forskning var begyndt at udvikle om vestlige kvinder – og i en vis udstrækning også om arabiske kvinder.¹ ■ Jeg indså snart at min opgave ikke ville blive så enkel, som jeg først havde forestillet mig, og at bogens hovedfokus skulle være diskurserne om kvinder og køn, mere end en mere direkte sammenfatning af de nyeste forskningsresultater om kvinders materielle forhold i forskellige perioder af den mellemøstlige arabiske historie. Igennem hele islams historie har de begreber, institutioner og tankegange, som blev udtænkt i de tidlige muslimske samfund og som udgør islams vigtigste diskurser, spillet en central rolle med hensyn til at definere kvinders plads i muslimske samfund. I dag er de islamistiske bevægelser i fremgang, og

---

1. Wiebke Walther: *Woman in Islam*, oversat til engelsk af C. S. V. Salt (London: George Prior, 1981).

de ansporer til at genindføre de love og den praksis der blev til i de oprindelige islamiske diskurser; det gør det i særlig grad påtrængende og relevant at udforske det islamiske arvegods med hensyn til kvinder og køn. ■ Der er også andre faktorer, der har spillet ind og givet mig en sikrere fornemmelse af at det først og fremmest skulle være diskurserne samt forandringerne og variationerne i diskurserne om kvinder der burde stå i fokus for dette studium af mellemøstlige arabiske kvinder gennem tiderne. Den moderne arabiske verdens debatter mellem islami-ster og verdslige – mellem dem der er for tilsløring, og dem der er imod – har flere underforståede politiske betydninger og hensigter, der tilsyneladende har meget lidt med kvinder at gøre, og derfor skal selve diskurserne trækkes frem. Det samme er tilfældet for den måde, man i Vesten har diskuteret arabiske kvinder – både i medierne og i akademiske kredse. Fornemmelsen af at disse diskussioner om kvinder som noget centralt, omend implicit, har inddraget andre forhold – som f.eks. islams eller arabisk kulturs fortrin eller mangler – har igen understreget betydningen af at sætte fokus på selve diskurserne. ■ Diskurser former og formes af bestemte øjeblikke i bestemte samfund. Når man skal udforske diskurserne om kvinder og køn i islamiske mellemøstlige samfund, er det nødvendigt at studere de samfund som de kommer fra, og i særdeleshed den måde som begrebet køn kommer til udtryk i disse samfund – socialt, institutionelt og verbalt. Det var derfor under alle omstændigheder nødvendigt som et første skridt at kortlægge det terræn som diskursen om kvinders historie og socioøkonomiske og historiske vilkår udsprang af. Dette var i sig selv en større opgave. Der er stadig for lidt viden om kvinders historie og

den måde kønnet som begreb kommer til udtryk i muslimske samfund, også selvom slutningen af 1980'erne udviste en opblomstring af ny forskning på området. Ikke desto mindre beskæftiger eksisterende studier af tiden før det 19. århundrede sig kun med tilfældige isolerede emner eller spredte grupper, hvor de belyser punkter eller øjeblikke uden at bibringe en fornemmelse af de brede mønstre eller regler. Ira Lapidus' nyligt udkomne autoritative værk om de islamiske folks historie henviser ikke til kvinder eller til konstruktionen af køn før det 19. århundrede og ofrer kun nogle få sider på kvinder efter 1800. Det illustrerer den status, kvinde- og kønsforskning i islam har, og det afspejler manglen på studier der forsøger at begrebsliggøre kvinders historie og spørgsmål om køn i alle islamiske samfund før det 19. århundrede. Det afspejler også de fremskridt der har fundet sted med hensyn til at skabe en begrebslig ramme for kvinders historie i nyere tid.² ■ Det var derfor en primær og væsentlig del af min plan at afdække og sammenstykke kvinders historie og den måde, man har formuleret køn på i muslimske samfund, dvs. områder af historien, der stort set er usynlige i mellemøstlig forskning. Både historisk og geografisk var det område, jeg skulle dække, potentielt set enormt, hvilket udelukkede en omfattende redegørelse. Den brede ramme for denne undersøgelse, hvis hovedformål er at identificere og udforske de vigtigste islamiske diskurser om kvinder og køn og at udforske de basale præmisser for de moderne diskurser om kvinder i Mellemøsten, var

2. Lapidus, Ira Marvin: *A History of Islamic Societies* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988). For en klar af køn i historiestudiet, se Joan W. Scott, »Gender: A Useful Category of Historical Analysis,« *American Historical Review* 91, no. 5 (1986): 1053-75.